

مقدمه:

اشاره به موقعیت قابل ملاحظه ای که ورزش در جوامع کنونی ما بدست آورده امری پیش پا افتاده است. پخش تلویزیونی مسابقات بزرگ، خصوصاً بازی های المپیک «جهانی» فوتبال و مسابقات کلاسیک تنیس که با جلب نظر تماشاچیان بعد جهانی به آن بخشیده و در هر نقطه ای از دنیا قابل مشاهده است، چون در هیچ زمینه دیگری چیزی شبیه آن پیدا نمی شود. نشانه بعد اجتماعی چشمگیر پدیده ورزش می باشد. زمین ورزش شاید تنها مرکز ثقل انسانی به شمار می رود. همانطوری که ورزش کردن هم روز به روز در حال توسعه می باشد.

با این حال در ازای چنین ذوق و شوق عمومی به نظر می رسد که مطالعه علمی ورزش فوق العاده به تأخیر افتاده است. این امر هم درباره ورزش صدق می کند و هم در مورد بازی. بازی مدتهای مدیدی به عنوان تفریح و سرگرمی بی هدف و بی معنی تلقی می گردید.

جامعه به چشم بدگمانی و بی اعتمادی به آن می نگریست زیرا نوعی فعالیت و کار غیر تولیدی و بی ثمر به شمار می رفت. مطالعه و بررسی برخی بازیهای گروهی، یعنی بازیهایی که تصادف و شانس در آن دخالت دارند، یعنی بازیهای دیگر با موانع مذهبی برخورد کرده می کرد. زیرا چنین تصور می شد که بخت و اقبال تابع قوانین الهی نیست و لذا مطالعه علمی در این قسمت با تأخیر انجام شد تا وقتی که تحقیقات

پاسکال انجام گرفت و نامه هایی که او بافرما مبادله کرد منتشر شد. که نتیجه این چنین تحقیقاتی نیاز به تذکر ندارد. مطالعه علمی ورزش هم با موانعی برخورد می کند که مطالعه بازی با آن مواجه بوده است. حتی می توان گفت که موانع دیگری هم بر آن افزوده شده است. مسئولان ورزشی تا مدتهای مدید به این نوع مطالعه و تحقیق روی خوش نشان نمی دادند و هدفشان قبل از هر چیزی این بود که به عنوان مردان عمل مردان زمین ورزش معرفی شوند. مربیان ورزشی هم تا قبل از اینکه بعضی از آنان برای کمک به طرف اهل علم برگردند سکوت برگزیدند. بعد از جنگ جهانی دوم مسأله اعتلای درجه مهارت و مربی گری عقابلی تری داشته باشند. فیزیولوژیست ها اولین کسانی بودند که توانستند به درخواست مربیان جواب مثبت دهند. پیشرفت نسبی بیولوژی ورزشی نشانه ای از این امر است زیرا با توجه به خطرناک بودن فعالیت های ورزشی پزشکان خیلی زود در زمین های ورزشی حضور پیدا کردند. مشاهداتی که پزشکان مذکور بعمل آوردند اساس رشته ای عملی را پایه ریزی کرد که در حال حاضر می تواند توصیه های مقتضی و مناسبی در اختیار مربیان ورزشی قرار دهد.

ولی اخیراً مربیان ورزشی متوجه شده اند که مهارت ورزشی در عین حال به عوامل مختلف روانی نیز بستگی دارد. در نتیجه سعی می کنند به تجزیه و تحلیل های شخصی دست بزنند که مبتنی بر استنباط خودشان می باشد. ولی بعضی از مربیان معتقدند که در این زمینه متخصصین بهتر می توانند به آنها کمک کنند.

در کشورهای خارجی خصوصاً در ممالکی که علاقه دارند ورزشکاران برگزیده ای که به مسابقات بین المللی می فرستند در صف اول ورزش بین الملل قرار گیرند خیلی وقت است که روان شناسی ورزش ریشه گرفته و جا افتاده است.

به این ترتیب، این رشته جدید به عنوان رشته ای مستقل از علوم علمی شناخته شده است. کنگره های جهانی و قاره ای که متخصصین امر نتایج تحقیقات و مطالعات خود را در آنجا ارائه می دهند، نه تنها یکی بعد از دیگری تشکیل می شود بلکه هیأت علمی مخصوص ورزش نیز در حال شکل گیری است.

فصل اول

تاریخچه و پیدایش روان شناسی ورزش

وقتی مؤلفی بخواهد تاریخچه یکی از علوم را دوباره مطرح کند، ممکن است ریشه های مطالعه آن علم را در نزد فلاسفه یونان پیدا کند. ولی باید قبول کرد که در این صورت خیلی دیر میتوان به نتیجه رسید. در واقع لازم است مشخص شود که محدود کردن میدان مطالعه ای که فرضیه هایی در آن باره مطرح شده یا مشاهدات و تجارب سیستماتیکی در آن مورد ساخته و پرداخته شده است، در موضوع و مطلب مورد نظر چه تأثیری می تواند داشته باشد.

اگرچه ارسطو به مطالعه حیات روح پرداخته است، با این حال روان شناسی علمی فقط از قرن نوزدهم آغاز شده و روان شناسی ورزش که یکی از موارد استعمال خاص آن را تشکیل می دهد، نمی تواند از سابقه بیشتری برخوردار باشد. هر چند که فلاسفه یونان از بحث درباره بازی هایی که در المپ، دلف یا کورنت جریان داشت، غافل نبوده اند.

در نظر داشته باشیم که می توان ملاحظه کرد که مطالعات اولیه بعضی رشته های روان شناسی با مطالعات روان شناسی ورزش همزما و منطبق است. به این ترتیب، متخصصین امر درباره تثبیت اساس روان شناسی اجتماعی تجربی در سال ۱۸۹۸ با تحقیقات نورمان تریپلت آمریکایی متفق القول هستند. وی در این دوره به مطالعه ای

می پرداخته که به تأثیر حضور تماشاچی در نتیجه مسابقه یک فرد مربوط می شود. تربیت بعد از مشاهده آماده سازی دوچرخه سواران و بعد از اینکه متوجه شد زمان لازم برای طی همان فاصله برحسب حضور یا عدم حضور سایر شرکت کنندگان و مربی فرق می کند آیا حضور افراد یک تیم معین بعنوان رقیب بدون آنکه وجود مسابقه مطرح باشد اثری در نتیجه مسابقه می گذارد؟ این اولین علم است (از جمله رفاه اجتماعی) که تأثیر مشارکت در عمل و حضور همزمان دیگران با توجه به آن مورد مطالعه قرار گرفته می توان در تاریخ روان شناسی ورزش ثبت کرد. ولی در واقع بهتر است در نظر گرفته شود که این رشته موقعی بوجود می آید که محققى دقیقاً قسمت ورزشی مورد نظرش باشد و تصمیم بگیرد روش ها و ابزار کار روان شناسی را در آن بکار می برد.

در دوران جدید، تحقیقات روانی یا تربیتی درباره ورزش بدون شک فراموش نشده است. از جمله، کوبرتن، احیا کننده بازیهای المپیک در تمرینات تربیت بدنی رقابت آمیز شاهد نوعی تأثیر روانی و تربیتی بوده است. مقاله ای که در این باب نوشته سرشار از تأییدات کلی است بدون انگیزه های دقیق فعلی و به صورتی که در بعضی از آثار امروزی هم نمونه اش به چشم می خورد. وی در کتاب تعلیم و تربیت ورزشی چنین می نویسد:

«بزرگترین خدمتی که ورزشی می تواند به جوانان بکند عبارت است از بی خبری بلکه در بی تفاوتی نسبت به آنچه که بیداری نوعی احساس زودرس را تهدید می کند». وی معتقد است که: «تفکر و قضاوت که در صورت تمرین ثمر بخش ترند، نمی توانند از این نکته غافل باشند که نه تنها فرد ورزشی هر لحظه برای ارزیابی و مسابقه و مقایسه فراخوانده می شود، بلکه این عملیات باید در وجود او با سرعت هر چه تمامتر انجام شود. زیرا سرعت تصمیم گیری تقریباً همیشه اساس حرکت ورزشی به حساب می آید».

اگر این چند نقل قولی که اشاره کردیم نشانه جنبه دوگماتیک ادعای کوبرتن می باشد، ضرورت زمینه روانی کار ورزشی را چندان بی اهمیت تلقی نمی کند. همانطوری که در مقدمه کوتاه اشاره شد، پزشکان، پیشروان علمی قلمرو ورزشی بوده اند. خیلی منطقی بود که این گروه ضمن مطالعه بیولوژیک قهرمان به جنبه روانی او هم علاقمند شود. اولین کنگره جهانی در رابطه نقش ورزش در اجتماع در سال ۱۹۶۵، در رم به همت همین پزشکان تشکیل شد.

مسئولین انستیتوهای تربیت بدنی به منظور تأمین دروس تعلیم و تربیت روان شناسی اغلب از فلاسفه استمداد کرده اند. این امر نشان می دهد که فلاسفه پرچمدار روان شناسی ورزش بوده اند.

معلمین تربیت بدنی با توجه به شغل و حرفه خود مجبورند به مسائل روانی که فعالیت ورزشی مطرح می کند توجه داشته باشند. ممالکی که دارای دوره مخصوص دیپلم دانشگاهی تربیت بدنی می باشند. از جمله آمریکا به ناچار در پی ریزی نقش ورزش در جامعه شریک و سهم می باشند.

ولی اگر پزشکان، فلاسفه و معلمین تربیت بدنی خیلی زود به کاربرد قلمرو روان شناسی در ورزش علاقه مند شدند، با این حال کسی که به عنوان بنیانگذار نقش ورزش در ممالک معروف شده یکی از متخصصین این رشته یعنی کولمن گرفت می باشد.

گرفیت متولد سال ۱۸۹۳، موفق شده درجه دکترای خود را در سال ۱۹۲۰ از دانشگاه ایلینویز اخذ کند. وی که به مطالعه علمی ورزش عشق می ورزید، با مطالعه کار مربیان و خصوصاً مربیان فوتبال بسکتبال آمریکایی شروع کرد. وقتی به ریاست «آزمایشگاه تحقیقاتی ورزش» که به خاطر وی ایجاد شده بود منصوب شد مقالات فراوانی خصوصاً در «آلتیک هورنال» نوشت. ولی در عین حال به چاپ و انتشار یادداشت مربوط به تحقیقات خود در مجلات علوم تربیتی و روان شناسی پرداخت. وی سه بخش از مطالعات خود، یعنی امکانات روانی - حرکتی آموزش و مقدار کمی نیز به عوامل مؤثر در شخصیت علاقه مند شد. به خاطر ضرورت کار و تحقیقاتش

تست و وسایل مخصوصی از قبیل «تست های بسیار» یا «دستگاه زمان واکنش بار عضلانی» را درست کرد.

گرفت خصوصاً به عنوان مؤلف دو کتاب روان شناسی ورزش یکی به نام «روانشناسی داوری» که در سال ۱۹۲۶ چاپ شد و دیگری به نام «روان شناسی و پهلوانی» که دو سال بعد چاپ و انتشار داده معروف است. وی همچنین کتابهایی در روان شناسی عمومی نوشته است. از قبیل: مقدمه ای بر روان شناسی عمومی، ۱۹۲۸ تربیتی، ۱۹۳۵ روان شناسی کاربردی در آموزش و یادگیری، ۱۹۳۹ و ورزش به علت فقدان بودجه در سال ۱۹۳۲ تعطیل شد. بعد گرفت به تدریس روان شناسی تربیتی پرداخت ولی به کار تحقیقاتی خود در محیط ورزشی تا مرگ خود، در سال ۱۹۶۶، ادامه داد.

بعد از سال ۱۹۳۰ تحقیقات مربوط به وجود ورزش در جامعه سراسر جهان توسعه یافت. چند مجله مخصوص علوم عملی که دارای کاربرد ورزشی بودند، از جمله مجله Research Quarterly، به توسعه و گسترش موارد استعمال تحرک و ورزش کمک کردند.

در مرحله اولی که به دوره قبل از جنگ جهانی دوم جهانی مربوط می شود بحث روانی ورزش، در انستیتو های تربیت بدنی مثلاً در فرانسه در IRCPS ها صورت گرفت و متخصصین امر خصوصاً به تأثیر تمرینات بدنی در انسان علاقه مند شدند.

بعد از جنگ جهانی دوم تحقیقات مربوط به روان شناسی ورزش در دانشگاهها و مراکز ورزشی انجام شده است. بیشتر این تحقیقات در مرحله اول به روان شناسی تربیت بدنی و در مرحله دوم به روانشناسی ورزش مربوط بود. این وضع دقیقاً در مورد ممالک اروپایی صدق می کند.

جنگ جهانی دوم متخصصین را به تحقیقات عمیق و کارهای جدی مطالعاتی وادار کرد. در حالی که مساعی انتخاب افراد نظامی در جنگ جهانی اول به تست های فیزیولوژیک مربوط بود در جنگ جهان دوم مطالعات و تحقیقات مربوط به پرسنل نظامی به طرف چگونگی ورزش سوق داده شد. به عنوان مثال: خوانندگان محترم خود

از اهمیت کارها و تحقیقاتی که در این دوره به وسیله متخصصین آمریکایی در روان شناسی اجتماعی صورت گرفته است آگاه می باشند. آنچه مربوط به زمینه مورد نظر ما است تحقیقات عبرت انگیز و نمونه روان شناسی آمریکایی ادوین فلاشمن است. فلاشومن از طرف ارتش آمریکا مأمور شد خلبانان هواپیما را انتخاب کند. وی وسایل و ابزاری ساخت و تست های مخصوصی درست کرد و به مطالعه نظری مهمی پرداخت که سبب شناخت مهارت ها و استعدادهاى افراد می گردد. به نظر وی مهارت افراد شامل صلاحیت آنان در انجام کارهای ویژه و استعداد افراد شامل خصوصیات کلی تر و عمومی تری است که به توارث بستگی دارد و معرف نوعی ثبات فرد در دوره ای است که کم کم به مرحله بلوغ نزدیک تر می شود.

در سراسر جهان تحقیق و بررسی پیرامون ورزش سازمان یافته و تعداد افراد متخصص در این رشته هم در حال افزایش می باشد. اولین کنگره جهانی در این رابطه همانطوری که قبلاً اشاره شد در سال ۱۹۶۵ به ابتکار پزشکان و خصوصاً فدراسیون ایتالیایی «پزشکی ورزشی» تشکیل شد. در جریان این کنگره «انجمن بین المللی» تشکیل و تأسیس یافت و یک روان پزشک ایتالیایی به نام دکتر فروچیو به ریاست آن انتخاب شد. کنگره دوم در سال ۱۹۶۸ در واشینگتن تشکیل گردید. در این کنگره ۳۱ کشور شرکت کرد. مطالب و موضوعات فراوانی از جمله پرخاشگری در زمینه ورزشی شخصیت قهرمان آموزش حرکتی، آموزش و حرکتی و روابط بین ورزش و بازی مطرح و مورد بحث قرار گرفت. کنگره سوم در سال ۱۹۷۳ در مادرید کنگره چهارم در سال ۱۹۷۷ در پراگ و کنگره پنجم در سال ۱۹۸۱ در اوتاوا تشکیل شد. از کنگره مادرید به بعد کنگره های ورزشی یک سال بعد از بازی های المپیک تشکیل می شود. در سال ۱۹۶۸ ریاست انجمن بین المللی روان شناسی ورزش به عهده میروسلاوانک واگذار شد که هنوز هم در همین پست انجام وظیفه می کند و ریاست آن را به عهده دارد.

در سطح اروپایی انجمن در سال ۱۹۶۹ تأسیس شده و به نم FEPSAC معروف است. هدف این انجمن که به ریاست گیگو شلینگ سویسی اداره می شود. شرکت در ارتقای سطح علوم ورزشی و تربیت بدنی و خصوصاً روان شناسی ورزش به منظور

کمک به شکوفایی انسان و بهبود موفقیت‌ها و پیشرفت‌های اوست. در حدود ۲۰ کشور از جمله فرانسه، به عضویت این انجمن پذیرفته شده‌اند.

جنبه‌های روانی - اجتماعی

نقش ورزش در جامعه که به مطالعه تأثیر جامعه در فرد و روابط موجود بین افراد و اعضا این جامعه می‌پردازد. نمی‌تواند نسبت به ورزش بی‌علاقه باشد حداقل به این ترتیب که رقابت و چشم‌همچشمی از میدان تحلیل این علم ناشی می‌شود. وانگهی همانطوری که در فصل مربوط به تاریخچه اشاره کردیم اساس روان‌شناسی اجتماعی تجربی در یکی از مطالعات نورمن تریپلت متأثر از یک وضعیت ورزشی قرار دارد.

تعدادی از نتایج به دست آمده در روان‌شناسی اجتماعی اساسی برای مسئولین و فعالان محیط ورزشی قواعد عملی فراهم می‌کند. ولی از طرف دیگر تحقیقات ویژه‌ای به وسیله محققینی از قبیل راینرمارتنز یا آلبرت کارون که در روان‌شناسی اجتماعی مورد استفاده در ورزش تخصص گرفته‌اند یا به وسیله کسان دیگری از قبیل ژرارد کنیون یا جان لوی که ضمن مطالعه جنبه‌های روانی - اجتماعی کشیده‌اند، در آمریکا انجام شده است.

زمینه و قلمرو روان‌شناسی اجتماعی که کاربرد ورزشی دارد شامل مطالب مختلفی چون فرایند اجتماعی شدن و رابطه آن با طبقات اجتماعی محیط خانوادگی، مذهب، انگیزه‌ها و رفتارها، پدیده‌های گروه‌های کوچک مطالعه و بررسی تیم‌همبستگی،

رهبری و فرایند تأثیر اجتماعی و آثار همکاری و هماهنگی، پرخاشگری و تهاجم تأثیر وسایل ارتباط جمعی و بالاخره تناقضات تئوری های خاص نسبت به رشته های ورزشی خصوصاً تئوری مشارکت و همکاری تئوری بازی ها می باشد.

۱- آثار اجتماعی شدن

اجتماعی شدن یک فرد شامل یادگیری قواعد اصول و عادات و حتی بیشتر از آنها جذب فرهنگ یعنی ارزشها رفتارها و سنن به صورتی است که هر کسی کاملاً احساس میکند رفتارهایی که جامعه بر او القا کرده است امری عادی و طبیعی می باشد. ورزش جنبه مهم فرهنگ ما به شمار می رود و همپراز یکی از ارزش های اساسی جامعه صنعتی ما یعنی مسابقه و رقابت می باشد.

به عقیده راجر کایوا تمدن فقط در سایه برتری و ارزش والای «قهرمانی» یعنی بازی رقابت آمیز مسابقه ای است که سرچشمه دیگر همانظوری که در فصل مربوط به شخصیت اشاره شد به عقیده ژرژهربرت مید ورزش در فرایند اجتماعی رشد نقش مهمی دارد. ولی اگر ورزش امکان نیل به آنچه را که مید «همنوع مطلق» می نامند فراهم می کند میتوان درباره تأثیر مستقیم و قابل توجه آن در شخصیت رفتار و کردار فرد سؤال کرد. این مطلب قبلاً در فصل دوم مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. با اینحال جا دارد به مطالعه ای که استونسون انجام داده و طی آن دقیقاً درباره آثار و

نتایج اجتماعی شدن سؤال می کند اشاره شود. به عقیده وی آثار اجتماعی شدن بسیار ضعیف و ناچیز می باشد.

در باره آثار عینی در فرد محققین به مطالعه ادراک نقش ورزش در اجتماعی شدن فرد نیز پرداخته اند. این موضوع تحقیق از روان شناسی اجتماعی ناشی می شود. افکار عمومی اغلب، محاسن زیادی برای فعالیت ورزشی قائلند و این امر بانوعی ادبیات برخوردار از جنبه اخلاقی معرفی و بیان شده که هنوز هم در حال پیشرفت و ترقی است. در آمریکا دو پژوهشگر به نام های اسپرایتزر و اسنیدر به منظور تجسم تصویر آثار ورزش در اجتماعی شدن فرد به مطالعه پرداخته اند. افکار عمومی اساساً دو وظیفه برای فعالیت ورزشی قائلند بنا به همین افکار عمومی از یک طرف شهروند خوب بودن اطاعت از قوانین احترام به اصول و اولیای امور را یاد می دهد. حس تسط بر نفس و میهن پرستی را در وجود انسان تقویت می کند. از این دیدگاه ورزش عاملی برای جذب شدن در جامعه تلقی می شود. از طرف دیگر ورزش عاملی برای جذب شدن در جامعه تلقی می شود. از طرف دیگر ورزش امکان فرو نشستن تنش هایی را که فرد در سایه استرس های حاصله از زندگی مدرن احساس می کند فراهم می نماید. از این دیدگاه ورزش به عنوان عامل تعادل شخصیت در نظر گرفته شده است.

۲- تأثیر عوامل اجتماعی شدن در فعالیت ورزشی

انتخاب نوع فعالیت ورزشی و حتی انتخاب یک رشته ورزشی خاص تحت تأثیر عوامل اجتماعی شدن قرار می گیرد. در بین این عوامل خانواده نقش مهمی ایفا می کند. تشکل و منظومه خانوادگی و جو حاکم بر آن عناصر مهمی در رشد و تعادل کودک به شمار می روند. همین عوامل مراتب علاقمندی کودک را نسبت به ورزش تحت تأثیر قرار می دهد. ولی این کشش و علاقمندی در درجه اول به نوع ورزشی که والدین انجام می دهند بستگی دارد و در واقع به عنوان عامل اصلی تلقی می شود. تعداد کودکانی که رشته های ورزشی مورد نظر والدین را انتخاب می کنند خیلی زیاد است. در سطح نخبه های ورزشی نمونه های فراوانی در این مورد وجود دارد. بنابراین برحسب لغات جدیدی که ابداع کرده و ساخته ایم هوموارژی شدیدی به چشم می خورد. محققان آلمانی از جمله گراز تروتلین و هانس مارتن استورک می نویسند: «جو مهارتی خانواده درباره رفتار مناسب موفقیت در ورزشکار نخبه آینده امری اساسی است».

خود ما هم در موقع مطالعه درباره بازیکنان جوان پینگ پونگ ملاحظه کرده ایم که: «تأثیر مدل پدران می تواند در فعالیت ورزشی و انتخاب یکی از رشته های ورزشی عامل بسیار مهمی باشد». مطالعاتی که در آمریکا انجام شده نیز به این نتیجه رسیده است که تأثیر والدین در ایجاد رفتار و ارزش های مربوط به فعالیت های ورزشی فرزندان امری غیر قابل تردید به شمار می رود. مثلاً بالازور در سال ۱۹۷۵

به تنظیم بیوگرافی و شرح حال ۲۵ ورزشکار در سطح المپیک پرداخت. این بررسی تأثیر قطعی والدین را در سالهای اول زندگی کاملاً نشان می دهد. کراتی مدل توجیهی از رابط ممکن بین ویژگیهای والدین از یک طرف و از طرف دیگر رفتار و امکانات فرزندان آنها پیشنهاد می کند.

۳- درصد فعالیت های ورزشی

هر چند اندازه گیری دقیق فعالیت های ورزشی بدلیل عدم تعریف دقیق آن کاری بسیار ظریف و حساسی است، ولی جوانب مختلف امر نشان میدهد که بعد از ۱۹۸۵- ۱۹۷۵ به طور محسوسی افزایش یافته است. این امر معمولاً باتوجه به تعداد فدراسیون های مجاز و نتایج نظر خواهی و پرسش همگانی که به وسیله انستیتوهای متخصص صورت گرفته، ارزیابی می شود. در سال ۱۹۷۴، وزارت ورزش تعداد ۷ میلیون و در سال ۱۹۸۰ تعداد ۹/۵ میلیون ورزشکار سرشماری کرده است. این ارقام نشانگر نوعی ارزیابی بیش از حد تعداد واقعی افرادی باشد که در کلوبهای ورزشی ثبت نام می کنند و به فعالیت های ورزشی می پردازند زیرا شامل افرادی است که برای اولین بار در فدراسیون های چند ورزشی مانند UNSS و بار دوم در فدراسیون های تک ورزشی سرشماری و ثبت نام کرده اند.

همچنین باید خاطر نشان کرد که افزایش تعداد افراد مجاز بر حسب انواع رشته های ورزشی فرق میکند. به این ترتیب در فاصله ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰ فدراسیون های به اصطلاح

المپیکی (ورزش سنتی) شاهد افزایش ۱/۹۸٪ اعضای خود و فدراسیون های غیر

المپیکی (که قسمتی از آن شامل ورزش تفننی است) شاهد افزایش ۱۱/۳۹٪ افراد خود

بوده اند. شکل ۵ این افزایش متفاوت را به روشنی نشان می دهد.

درباره فعالیت های ورزشی آنچه بررسی نظر خواهی عمومی نشان می دهد که مؤید اختلاف ارقام در این مورد می باشد. به این ترتیب که بعضی از افراد مورد سؤال به رشته ای از فعالیت ورزشی می پردازند. بی آنکه به فدراسیون مخصوصی وابسته باشد. یعنی بدون آنکه مجاز تلقی شود. تا سال ۱۹۷۳ ارزیابی های انجام شده معمولاً حول محور ۲۵٪ جمعیت دور می زند. ولی نباید فراموش کرد که پرسشنامه ها در اغلب موارد به افراد ۱۶ ساله یا بیشتر مربوط می شود. در سال ۱۹۷۲ IFOP افرادی را که به فعالیت ورزشی می پردازند به ۱۰٪ افراد مجاز و ۱۵٪ به افراد به افراد غیر مجاز تقسیم کرده است. اگر افزایش ساعات بیکاری و بهبود تجهیزات ورزشی در این میان نقشی ایفا می کند عوامل و پدیده های دیگر نیز از جمله بعضی متغیرها و عوامل اجتماعی و روانی که بعداً به مطالعه آن خواهیم پرداخت در این بین از اهمیت زیادی برخوردارند. در حقیقت در فعالیت های ورزشی برحسب عوامل گوناگون فرق می کند. مهمترین این عوامل شامل جنس، سن، مذهب و طبقه اجتماعی است.

۴- تأثیر جنسیت در فعالیت ورزشی

زنان کمتر از مردان به ورزش می پردازند. ولی موقعیت کلی در سایه تغییر نقش اجتماعی و نورم های رفتاری فرق می کند. زنان به پاره ای از فعالیت های ورزشی از

جمله ورزش های یوگا، زیبایی اندام، ژیمناستیک و شنا و همچنین بستکبال و والیبال بیشتر می پردازند. زنان در ورزشهای مخصوص طبقات بالا از موقعیت فوق العاده ای برخوردارند. ورزش هایی که چشمگیر و تحسین برانگیز بوده و جنبه سمبولیک دارند. و نیز از طرفی مستلزم نوعی تکینک پیچیده و در نتیجه آموزش زودرس می باشند. که البته سبب نوعی امتیاز و برتری می گردند. و اعتماد به نفس آنان را تقویت میکنند که احتمال فراوانی وجود دارد امکان پیدا کردن همسری در طبقات ممتاز اجتماعی مطرح باشد. جالب ترین رشته های این نوع ورزشها شامل اسب سواری، گلف ورزشهای روی یخ و تنیس می باشد.

پس فعالیت های مختلف زنان در ورزش تابع فرایند های روانی اجتماعی مختلف می باشد. به نظر می رسد که تقسیم جنسی نقشها در طبقات اصلی جامعه ملایم تر است ...

در طبقات پائین زن اغلب اوقات کار می کند ولی مسئولیت اداره خانه و خانواده با اوست. مرد تصمیم گیرنده است. در طبقات بالای اجتماعی زن کار نمی کند ولی به کارهای خانواده و کودکان می پردازد. در طبقات متوسط جامعه کارها بیش از پیش تقسم شده است. این پدیده ها سبب رفتارهای مختلف طرز زندگی مختلف و در نتیجه انواع فعالیت های ورزشی متفاوت و مختلف می شود. مطالعه و بررسی تأثیر

سن امکان درک هر چه بهتر عوامل انتخاب اشتغالات و فعالیت های ورزشی را فراهم می کند.

۵- تأثیر سن در اشتغالات و فعالیت های ورزشی

فعالیت ورزشی همراه با تغییر سن و ورود در زندگی حرفه ای و همچنین ازدواج که هر یک نقش مهمی در زندگی ایفا می کنند. تقلیل می یابد. این تقلیل فعالیت ورزشی خصوصاً در مورد فعالیت های مرتب و منظم روشن و واضح است. انستیتوی ملی ورزش و تربیت بدنی به سال ۱۹۶۷ تحقیقی انجام داده که این مطلب را به روشنی نشان می دهد. و نتایج را تأیید می کنند. ولی نتیجه آخرین و جدیدترین این تحقیقات با نتایج فوق اختلاف مختصری دارد. یعنی تفاوت مختصر در جهت افزایش سن ورزشکاران به طرف ۳۵ سالگی به چشم می خورد.

همچنین لازم است خاطرنشان شود که انجام فعالیت های ورزشی در نزد زنان خیلی زودتر از مردان قطع میشود. جدول شماره ۵ در مورد تعدادی از ورزشها درصد نوع ورزشهای زنانه بین افراد مجاز کمتر از ۱۶ سال و همین درصد را در مورد افراد مجاز بیشتر از ۱۶ سال نشان میدهد. یادآوری این نکته لازم است که بعضی فدراسیون ها در انجام ورزش تفاوت هایی قائل می شوند. مثلاً فدراسیون های ژیمناستیک وجود دارد و بین افراد کمتر از ۱۵ سال و ۱۵ ساله ها و بیشتر فدراسیون فایق رانی بین افراد کمتر از ۱۸ سال و ۱۸ ساله ها و بیشتر.

این تقلیل فعالیت ورزشی زنان کمابیش بر حسب نوع ورزش واضح و روشن است. این امر واضح تر از هر موردی در باره دو و میدانی صدق می کند. و مسلم و قطعی است جادارد خاطر نشان شود که در دوره متوسطه دبیرستان داوطلبان باید از بین سه رشته ورزشی زیر یعنی دو میدانی ژیمناستیک و شنا دو رشته را انتخاب می کند. بنابراین این سه رشته ورزشی که به عنوان رشته های اساسی تلقی می شوند و در محیط تحصیلی از نوع جنبه اجباری نسبی برخوردار می باشند. معلوم می شود که در این صورت درصد ورزشهای زنانه که قبل از ۱۶ سالگی دارای اهمیت خاصی می باشند بعداً تقلیل می یابد و تنزل می کند.

تقلیل فعالیت های ورزشی همراه سن و سال افراد رشته های ورزشی را به طور متفاوت تحت تأثیر قرار می دهد اگر ملاحظه می شود که قطع فعالیت های ورزشی در ۱۶ سالگی صورت می گیرد در حساب افراد مجاز می بینیم که از نظر فدراسیون ها اکثریت افراد مجاز بالای ۱۶ سال بوده و در مورد بعضی دیگر کمتر از ۱۶ سال است. ورزشهای سمبولیک که در طبقات بالای اجتماع مورد توجه بوده و افراد طبقات بالای اجتماع به آن می پردازند در مورد اول قرار دارند. این امر در مورد ورزشهای ابزاری نیز صدق می کند در عوض همانطوری که در جدول شماره ۶ نشان می دهد بیشترین تعداد افراد شاغل در رشته های یوگا زیر ۱۶ سال دیده می شود. دو میدانی هم تعدادی

افراد بالای ۱۶ سال را نشان میدهد. ولی با این حال نوعی تغییر و تحول در تحقق می باشد.

۶- تذهیب مذهب

بعضی از تحقیقات انجام شده وجود رابطه ای را بین معتقدات مذهبی و فعالیت های ورزشی نشان داده اند. قدیمی ترین این تحقیقات منسوب به لوشن می باشد. وی نظریه ماکس وبر را درباره نقش اخلاق پروتستان در پیشرفت سرمایه داری در محیط ورزشی به کار برده است. آئین کالون در مشیت الهی و مقدرات سبب نوعی نگرانی دائمی می گردد و فرد معقد و مؤمن به دنبال دلایل و موجباتی است که به او اطمینان بدهد. مورد بخشش و آمرزش خداوند قرار گرفته است. به این ترتیب نیاز به موفقیت جنبه اساسی شخصیت یک فرد پروتستان را تشکیل می دهد. همانطوری که تاونی می نویسد: «رفتار و کردار انسان اگر در کسب رستگاری که جبراً مقدر شده است هیچ دخالتی نکند، بیهوده و بی ثمر است و ارزش آنها دقیقاً با آنچه که سبب شده است چنین نصیب انسان شود برابر و یکسان می باشد. این اشتغال دائمی که در تحقیقات مربوط به موفقیت به چشم می خورد باید در محتوای ورزشی توجه شود. لوشن به منظور بررسی این فرضیه به بررسی افکار عمومی در کلوب های ورزشی آلمان با توجه به مذهب افراد پرداخته است. نتیجه این بررسی در جدول ۷ مشاهده می شود.

نتایج حاصل نشان می دهد که پروتستان ها در میان مجاز بیش از دیگران حضور دارند و درصد شرکت آنان در ورزش های انفرادی از نوع یوگا بیشتر است و نتیجه حاصل فقط در رابطه با یک فرد بوده است و دقیقاً اندازه گیری می شود.

۷- تأثیر درجه طبقه اجتماعی در فعالیت ورزشی

جوامع انسانی به طبقات اجتماعی مختلف تقسیم می شوند. هر کسی بر حسب حرفه خود بر حسب بعضی معیارهای اقتصادی بر حسب تحصیلاتی که انجام داده است و بر حسب ثروت شخصی اش به فلان طبقه اجتماعی تعلق دارد و قانون آن کم و بیش از نوعی اعتبار و پرستیژ برخوردار است. در فرانسه به منظور مشخص نمودن این گروههای اجتماعی اغلب محققان طبقه بندی INSEL را که سلسله مراتب و درجات اجتماعی - حرفه ای تعریف می کند قبول دارند. این نوع طبقه بندی ها که در حدود ۱۰ طبقه است در حد امکان همگن و متجانس می باشند. یعنی مرکب از افرادی قادر به حفظ روابط شخصی بین یکدیگر و برخورداری از افکار مشابه و یکسان هستند. این طبقه بندی ها همچنین درجه بندی شده و در خور نوعی که گذری ساده و عاری از ابهام می باشند. نوع اشتغال ساعات بیکاری و روزهای تعطیلی بر حسب طبقات اجتماعی فرق می کند و فعالیت ورزشی نیز از این قاعده مستثنی نمی باشد. در فرانسه تحقیقات مختلفی که در جریان آن نوع فعالیت ورزشی فرد مورد سؤال و درجه اجتماعی حرفه اش روشن شده نشان می دهند که انتخاب یک رشته ورزشی به نسبت

طبقه اجتماعی فرق می کند. ولی نرخ فعالیت ورزشی در هر حال به طبقه اجتماعی فرد بستگی دارد. رویهمرفته بتدریج که فردی در سلسله مراتب اجتماعی ترقی و پیشرفت می کند نرخ مذکور افزایش می یابد.

مطالعه جدیدی که درباره فعالیت های فرهنگی مردم فرانسه در سال ۱۹۸۱ از طرف وزارت فرهنگ انجام شده افزایش و پیشرفت فعالیت طبقات متوسط در مقام مقایسه با فعالیت طبقات عالی و صاحبان مشاغل آزاد را تأیید می کند. در طبقات متوسط ۳۰/۲٪ مردم مرتباً به فعالیت ژیمناستیک و پیاده روی ۲۷٪ به یک ورزش انفرادی ۱۲٪ به یک ورزش دستجمعی می پردازند. در مورد طبقات عالی و صاحبان مشاغل آزاد، ۲۳٪ مردم به ژیمناستیک و پیاده روی، ۲۵/۷٪ به یک رشته ورزش انفرادی، ۵٪ به یک ورزش دستجمعی می پردازند. فعالیت ورزش کارگران متخصص فقط در رشته ورزشهای دستجمعی جلوتر از کارمندان می باشد. (به ترتیب ۱۰/۵٪ و ۶/۸٪). در سال ۱۹۸۳ پدیده جدیدی در نتیجه مطالعه و بررسی SOFERS به دست آمده و شناخته شده است. نرخ فعالیت طبقات بالا مجدداً از نرخ فعالیت های طبقات متوسط بیشتر شده است. بنابراین در این میدان رقابت جا دارد ۳ مرحله در نظر گرفته شده و مشخص گردد، که شامل مرحله قبل از ۱۹۶۸، از ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۱ و مرحله آخر یعنی مرحله بعد از سال ۱۹۸۱ می باشد. به منظور توجیه و تبیین این پیشرفت و ترقی می توان قانوناً یک فرضیه سیاسی در نظر گرفت.

چون از یک طرف اعضای یک طبقه اجتماعی به منظور اینکه از دیگر طبقات اجتماعی مشخص باشند اغلب رفتار طبقات بالاتر از خود را به عنوان مدل و نمونه یا به عنوان گروه مرجع در نظر می گیرند. از طرف دیگر در نوعی نگرانی همانند سازی همین افراد دارای رفتار و عادات مخصوص به طبقه خود می باشند. در اینجا شاهد روندی مضاعف در پدیده ورزشی باشیم. افرادی که در یک گروه قرار دارند به فعالیت در رشته هایی از ورزش خواهند پرداخت که مخصوص طبقه اجتماعی شان بوده و به عنوان سیستم همانندسازی تلقی می شود و در عین حال به دنبال فرصت و موقعیتی به منظور نفوذ در ورزش های طبقه بالا تر از خود خواهند بود تا از نوعی تشخیص برخوردار شوند تا آنجا که طبقه عالی سعی می کند فعالیت های ورزشی جدیدی ابداع کنند تا از دست احاطه طبقات پائین تر از خود نجات یابند و جان سالم به در برند.

علاوه بر این تأثیر محیط اجتماعی در نرخ فعالیت های ورزشی رابطه نزدیکتری بین انتخاب رشته ورزشی و طبقه اجتماعی وابسته ملاحظه می شود. این رابطه در نتیجه تحقیقات و مطالعات متعددی مورد گواهی و تأیید قرار گرفته است. به منظور ارزیابی و اندازه گیری اهمیت و پرستیژیک رشته ورزشی تکنیک های زیادی مورد استفاده قرار گرفته است. بعضی محققان برای هر تخصصی، به نسبت درصد نمایندگان طبقات مختلف اجتماعی از بین ورزشکارانی که به آن رشته عمل می کنند. شاخصی در نظر گرفته و حساب کرده اند به این ترتیب رانسون بلژیکی، جمعیت مورد نظر را به ۹

گروه اجتماعی به ترتیب اهمیت شان تقسیم یعنی بزرگترین گروه را با ضریب ۸ و کوچکترین آن را با ضریب صفر محاسبه می کنند. در این زمینه تحقیقاتی انواع تحقیقات دیگری درباره رابط بین طبقات اجتماعی و فعالیت های ورزشی انجام شده است. از جمله می توان به تحقیقات پلوچلو اشاره کرد. که در فعالیت های ورزشی مدلی را که به وسیله بوردیو تهیه شده است به کار می برد. بوردیو، به منظور قرار دادن گروه های اجتماعی در رابطه با یکدیگر دو محور اساسی تشخیص می دهد که به تعریف یک منظور می پردازند. که از همان «فضای موقعیت های اجتماعی» است. محور اول، یعنی محور عمودی، معرف حجم کلی سرمایه، یعنی مجموع منابع و امکاناتی است که عملاً قابل استفاده می باشند، محور دوم یعنی محور افقی سازمان سرمایه یعنی توزیع مخصوص انواع مختلفی سرمایه، را توجیح و تبیین می کند. بنابراین هر گروه اجتماعی در این طرح به نسبت مختصات دوگانه فوق از محل و موقعیت خاصی برخوردار می باشد. به این ترتیب به عنوان مثال معلمین و بازرگانان خورده پا از یک مقدار سرمایه و حجم مالی سرمایه برخوردار می باشند. در نتیجه در روی محور عمودی در یک سطح قرار دارند. ولی معلمین دارای نوعی سرمایه فرهنگی مهمتر از بازرگان می باشند. موقعیت گروه اول نسبت به قطب مثبت خیلی نزدیک تر از موقعیت گروه دوم می باشند. این دو متغیر یعنی حجم کلی سرمایه و سازمان سرمایه طرق زندگی متفاوتی ایجاد می کنند. پوچلو از این مطلب یک سیستم

مخصوص ورزش نتیجه گیری می کند. وی به دنبال «فرمول های مولد» یعنی تعداد محدودی از معیارهای ساده ای است که به عنوان طرح های مولد و طبقه بندی کننده عمل می کنند. که قادر به توجیه توزیع فعالیت های ورزشی می باشند. به نظر وی چهار معیار جنبه اساسی دارد که شامل: قدرت بدنی، انرژی، شکل و بازتاب ها می باشد. این معیارهای چهارگانه ممکن است به صورت ساده یا مرکب باشند. معیارهای چهارگانه فوق بین بعضی فعالیت های ورزشی قرابت ایجاد میکنند و تغییرات مجدد ورزشی را که به صورت تصادفی صورت نمی گیرند توجیه می کنند. هر یک از این معیارها با توجه به وابستگی به فلان گروه اجتماعی خیلی سریع و تحت تأثیر تعلیم و تربیت نمایی از اجتماع و جامعه را در خود مستحیل می سازد. و نوعی سازمان فکری ایجاد می شود که انتخاب فعالیت های ورزشی خود را تعیین و توجیه می کند.

نتیجه گیری از این بحث مختصر فشرده: تحقیقاتی که در زمینه روابط بین طبقات اجتماعی و فعالیت های ورزشی انجام شده که سبب می شوند عوامل روانی از جمله رفتار به عنوان عامل پیوند عمل می کنند، نباید فراموش کرد که روابطی نیز بین محیط اجتماعی و عوامل زیستی و بیولوژیکی وجود دارد. مثلاً قد و قامت افراد با سلسله مراتب گروههای اجتماعی تناسب منطقی استواری دارد. بنابراین از یک طرف بین عوامل زیستی روانی و اجتماعی و از طرف دیگر انتخاب نوع فعالیت ورزشی رابطه ای

کلی مشاهده می شود. بدون شک با استفاده از این سازمان ارتباطی توجیه تکوین ورزش های مختلف قابل پیش بینی و امکان پذیر می شود.

این هانسون- فرایز که مخصوصاً به مطالعه موقعیت های ورزشی پرداخته است. به

منظور طبقه بندی استنادات معیار سومی پیشنهاد می کند که همان جنبه عمدی بودن

قضایا است. استناد دلیلی برای انجام کاری موقعی جنبه عمدی خواهد داشت که فرد

شخصاً عمل خود را کنترل کند. برعکس عواملی که شخص کنترل نمی کند. عوامل

غیر عمدی به حساب می آیند. برعکس عواملی که شخص کنترل نمی کند عوامل غیر

عمدی به حساب می آیند. بنابراین فرایز دست به تهیه و تنظیم نوعی تیپولوژی علل

ادراکی موفقیت یا شکست می زند که شامل ۸ طبقه و در شکل ۱۰ ارائه شده است.

مربی ضمن پرسش از ورزشکاران خود می تواند به ثابت ترین استنادات پی ببرد. و به

این ترتیب با توجه به تیپولوژی فرایز انگیزه ها و دینامیسم روانی افرادی را که زیر نظر

دارد بهتر درک کند. مربی باید بداند که واکنش های عاطفی و هیجانی به نتیجه مسابقه

و به نسبت استنادات علی ورزشکار مربوط بوده و بستگی دارد.

طرح روند استنادی که فرایز پیشنهاد می کند می دهد مکانیسم روانی مربوط به نتیجه

مسابقه بهتر فهمیده می شود. این تسلسل به تصمیمات مربوط به کیفیت ادامه تربیت

منجر می شود.

در آمریکا به منظور مطالعه جنبه های خاص استنادات و تأثیر آنها در ورزشکار تحقیقاتی درباره ورزشکاران انجام شده است. خود ما هم در تور تحقیقی انجام داده ایم که به نتایج مشابه به آنچه قبلاً به دست آمده بود منجر شده است.